

Wstęp

Małgorzata Pietrasiak

 <https://orcid.org/0000-0002-4279-1483>

Uniwersytet Łódzki

Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych

e-mail: malgorzata.pietrasiak@uni.lodz.pl

Azja Południowo-Wschodnia to subregion Azji Wschodniej, który charakteryzuje się fascynującą różnorodnością społeczną i kulturową. Dla wielu najbardziej wyjątkowe jest zróżnicowanie etniczne i religijne. Większość państw tego obszaru jest zamieszkiwana przez dziesiątki, a czasem setki grup etnicznych, różniących się językiem, kulturą, a nawet stylem ubioru, co dodatkowo tę inność podkreśla. W Azji Południowo-Wschodniej wyznawane są religie światowe: buddyzm, chrześcijaństwo, islam, hinduizm. Widoczne są wpływy konfucjanizmu. Dodatkowo wiele z mniejszości etnicznych posiada swoje własne praktyki religijne i systemy wierzeń. Występują również religie synkretyczne, które łączą wierzenia i praktyki przynależne dwóm lub więcej religiom.

Azja Południowo-Wschodnia jest obszarem wielu kontrastów – przede wszystkim związanych z poziomem rozwoju gospodarczego. Jeżeli przytoczymy dane dotyczące PKB *per capita*, to w Singapurze ta wielkość wynosi ponad 65 tys. USD na osobę, w Malezji – ponad 11 tys. USD, w Kambodży – zaledwie 1600 USD, a na przykład w Laosie – 2,500 tys. USD (Focus-Economics). Widoczne są też różnice między zapóźnioną wsią a nowoczesnymi metropoliami, utrzymują się dysproporcje między bogatymi i biednymi mieszkańcami poszczególnych państw.

Pomimo ogromnej różnorodności etnicznej i kulturowej, gospodarczej i politycznej, w całym regionie można wyodrębnić pewne wspólne wartości, które

umożliwiają instytucjonalizację procesów integracyjnych. Taką udaną próbą budowania tożsamości regionalnej z wykorzystaniem instytucji regionalnej jest ASEAN, skupiający dziesięć państw regionu: Indonezję, Tajlandię, Filipiny, Malezję, Singapur, Brunei, Mjanmę, Wietnam, Laos i Kambodżę, która, jak do tej pory, jako ostatnie państwo zasiłała Stowarzyszenie w 1999 roku. Jak słusznie zauważa Karolina Klecha-Tylec: „Ugrupowanie to jest trzonem wschodnioazjatyckiej architektury instytucjonalnej, stanowiąc aż do lat 90. XX wieku. jedyną regionalną strukturę grupującą państwa regionu” (Klecha-Tylec 155). Realizacja Deklaracji ASEAN Concord II i później Deklaracji z Cebu w sprawie przyspieszenia tworzenia wspólnoty ASEAN zwiększyła konkurencyjność gospodarczą oraz wzmocniła podstawy współpracy politycznej oraz kulturalnej państw. Od 2015 roku istnieją trzy filary Wspólnoty ASEAN: Wspólnota polityczna i bezpieczeństwa, Wspólnota gospodarcza oraz Wspólnota społeczno-kulturalna. Nadal podstawami są *ASEAN way*, uwzględniający konieczność uzgodnień i konsensusu. Ten nowy początek integracji ASEAN nie wyeliminował problemów, które są związane ze wspomnianą różnorodnością, sprzecznościami wynikającymi z odmiennych politycznych wizji, sojuszków, interesów gospodarczych. Ciekawe badania z tym związane przeprowadziła Statista na próbie 1677 obywateli państw-członków ASEAN w okresie od 11 listopada do 31 grudnia 2021 roku. Pytanie, na które mieli odpowiedzieć respondenci, brzmiało: „Jakie są twoje trzy najważniejsze obawy dotyczące ASEAN?” (Statista). Każdy miał wskazać na trzy największe, jego zdaniem, zagrożenia. Odpowiedzi dotyczyły polityki, gospodarki oraz spraw społecznych i były dość zróżnicowane, jeśli chodzi o przedstawicieli poszczególnych państw. I tak na obawę o nieefektywność i wolniejszą (ślamażarną) działalność stowarzyszenia ASEAN, które źle reaguje na współczesne wyzwania, wskazało aż 90,6% Birmańczyków, a z drugiej strony 51,9% Khmerów. Obawę przed mocarstwami, polegającą na tym, że ASEAN staje się areną rywalizacji mocarstw, potwierdziło aż 79,5% Laotańczyków i blisko 73% Wietnamczyków, a z kolei jedynie 33,1% Birmańczyków uznało to zjawisko za niebezpieczne. Problem nieradzenia sobie z pandemią COVID-19 podkreśliło najwięcej Laotańczyków – 79,5% i Malezyjczyków – 58,5%. Ocena pozostałych państw pozostawała niemal zgodna. Singapurczycy wskazywali na ten problem w 35,6%, pozostali – w około 40%. O coraz bardziej podzieloną społeczność ASEAN obawiało się aż 79,5% Laotańczyków, a jedynie 33,7% Birmańczyków. Z kolei na taki problem, że ASEAN coraz bardziej staje się organizacją służącą elitom, a coraz mniej zwykłym ludziom, wskazywało najwięcej, bo blisko 46% Indonezyjczyków i Malezyjczyków, a najsłabiej jako problem definiowali to zjawisko Filipińczycy (26,8%) i Laotańczycy (27,3%). Ostatnia odpowiedź dotyczyła niereagowania bądź reagowania nieodpowiedniego, nieadekwatnego, na zmieniający się porządek świata. Jako problem dostrzegli to Birmańczycy w 41,4% i Khmerzy – 43,2%, natomiast najmniejszym problemem było to dla Laotańczyków – zaledwie 20,5% wskazało na tę niedoskonałość jako jedną spośród trzech wybranych przez siebie.

We wstępie do książki zasygnalizowano tylko niektóre problemy społeczno-gospodarcze czy kulturowe tego regionu. Zadaniem studentów, którzy analizowali dylematy społeczne, bariery rozwojowe państw regionu Azji Południowo-Wschodniej, było wskazanie na te oddzielne przykłady, które ich zdaniem zasługują na uwagę, mogą być przyczyną społecznych konfliktów i hamują rozwój tych państw.

Młodzi badacze, analizując problemy społeczne państw regionu Azji Południowo-Wschodniej, najczęściej sięgali po konstruktywizm. Jest to konceptualizacja interakcji między: materialnymi pobudkami, intersubiektywnymi strukturami a identycznością i interesami aktorów. Konstruktywizm podkreśla instrumentalne użycie regionalizmu jako wyeksponowanie specyficznych politycznych i ekonomicznych celów. Konstruktywiści podkreślają, jak regiony redefiniują normy i w jaki sposób dokonuje się budowanie tożsamości przez rządy, grupy społeczne i firmy. Uzupełnieniem były teorie liberalne. Podkreślają one rosnącą rolę instytucji uzgodnień, które spajają regiony. Dodatkowo pozwalają spojrzeć krytycznie na problemy społeczne pod kątem realizacji norm prawa międzynarodowego dotyczących praw człowieka.

W prezentowanym zbiorze zebrane zostały analizy problemów społecznych w wybranych państwach ASEAN: Kambodży, Wietnamie, Laosie i Tajlandii, Mjanmie i Singapurze. Justyna Gumulak w artykule *Analiza przestrzegania międzynarodowych standardów prawa pracy w zakresie zatrudniania kobiet w Kambodży, Wietnamie, Laosie i Tajlandii* dokonała oceny stopnia przestrzegania standardów zatrudnienia i prawa pracy kobiet. Przemysław Chorąży w swoim szkicu poruszył problem naruszeń praw dzieci w Kambodży. Z kolei Oliwia Ługowska, Adam Szulc i Sebastian Tarała zwrócili uwagę na proceder handlu ludźmi w Laosie oraz opiekę medyczną okołoporodową. Kwestie nierówności społecznych, dyskryminacji na tle narodowościowym oraz podejmowanych działań związanych z eliminacją tego problemu w Malezji zostały omówione przez Edytę Maślak i Justynę Popławską. Mjanma w artykule Klaudii Lipińskiej została przedstawiona pod kątem problemu mniejszości narodowych, spośród których z największym humanitarnym zagrożeniem stykają się Rohinja. Na odpowiedź, czy Rohinja wrócą do swojego „domu”, wciąż brak odpowiedzi, a społeczność międzynarodowa nie ma dobrego rozwiązania tej sytuacji. Nierówności społeczne, wielokulturowość i problemy LGBT zostały opisane przez Jakuba Burskiego i Karolinę Czaplę na przykładzie polityki wewnętrznej najbogatszego państwa ASEAN – Singapuru. Michał Zaręba przeprowadził analizę charakterystycznych dla mniejszości Khmerów w Wietnamie zwyczajów i wyznawanych wartości oraz przedstawił ewolucję polityki rządu wietnamskiego wobec tej grupy. Analiza wykazała, że pomimo restrykcyjnej polityki wietnamskiego rządu na przestrzeni lat, mniejszość khmerska nadal kulturuje tradycyjne elementy swojej kultury, nie tracąc własnej tożsamości narodowej. Autorzy większości z tych tekstów przytaczają analizę wskaźników HDI oraz Giniego, co ułatwia porównanie stopnia rozwoju społecznego oraz skalę problemów

społecznych, które występują w Azji Południowo-Wschodniej. Atutem poszczególnych tekstów i całego zbioru jest przegląd bibliografii związanej z omawianymi problemami społecznymi.

Bibliografia

Change in the leading concerns regarding society, politics, and economy in South-east Asia in 2021 and 2022, by country. Web. 12.12.2022. <https://www.statista.com/statistics/1293134/asean-top-concerns-about-the-region-by-country/>
Focus-Economics. Web. 12.12.2022. <https://www.focus-economics.com/countries/>
Klecha-Tylec, K. *Regionalizm w teorii i praktyce państw Azji Wschodniej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2013.

Prof. dr hab. Małgorzata Pietrasiak jest kierowniczką Katedry Studiów Azjatyckich na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politologicznych UŁ. Specjalizuje się w problematyce Półwyspu Indochińskiego, głównie Wietnamu, procesach integracyjnych w Azji Wschodniej. Jest autorką kilku książek: *Problem wietnamski na forum ONZ w latach 1945–1977* (Wydawnictwo UŁ, 2002), *Polityka kulturalno-oświatowa Wietnamu 1945–1976* (Wydawnictwo Ibidem, 2004), *Środowiskowe wyznaczniki polityki zagranicznej Wietnamu w obliczu procesów integracji z gospodarką światową* (Wydawnictwo Adam Marszałek, 2010), *Regionalny aspekt historii stosunków rosyjsko-chińskich* (Wydawnictwo UŁ, 2012), *Trudne pojednanie. Dyplomacja w procesie normalizacji stosunków amerykańsko-wietnamskich* (Wydawnictwo UŁ, 2017), współautorką i redaktorem naukowym kilkunastu innych oraz autorką ponad 100 artykułów naukowych, publikowanych w tomach zbiorowych w językach polskim, angielskim i rosyjskim. Jest członkinią Towarzystwa Azja-Pacyfik, Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych i Rady Programowej serii wydawniczej „Stosunki Międzynarodowe” (Wydawnictwo UŁ), „Contemporary Asian Studies Series” oraz „Biblioteki Azji i Pacyfiku”. Brała udział w licznych konferencjach międzynarodowych, kierowała dwoma projektami finansowanymi ze środków NCN: „Narzędzia polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej” oraz „Wymiary aktywności międzynarodowej władz regionalnych na przykładzie Chińskiej Republiki Ludowej, Republiki Indii i Federacji Rosyjskiej”. Była członkiem zespołu, który w ramach konsorcjum złożonego z europejskich i azjatyckich instytucji naukowych wygrał w 2017 roku konkurs ogłoszony przez Komisję Europejską w ramach Horyzontu 2020 na realizację projektu pt. „Competing Regional Integrations in Southeast Asia”.